

<https://www.tidningenharjedalen.se/ytterhogdal/bonden-om-fabodkulturen-dodsdomt/>

Ytterhogdal

Bonden om fäbodkulturen: "Dödsdömt"

Tidningen Härjedalen 10 augusti 2026 04:00

Trots Unescos kulturarvsstämpel ser Svante Johansson ingen framtid för fäbodbruket i Härjedalen.

– Om inget förändras så slutar jag, säger fäbodbrukaren Svante Johansson.

Moa Almqvist Text

Svante Johansson anser att fäbodkulturen inte prioriteras tillräckligt.

Bild: Moa Almqvist

I tolv år har Svante Johansson bedrivit fäbodverksamhet under somrarna. Åtta av de åren har han varit på fäboden i Västerbodarna utanför Ytterhogdal. Resten av året är han på sin gård i Ytterhogdal.

Att ha djuren på fäboddrift underlättar mycket av det andra arbetet på gården. Samtidigt kräver verksamheten ständig tillsyn.

– Vanligt folk skulle aldrig hålla på såhär. Varför håller jag på med det där, säger Svante Johansson, 68.

I dag betar 21 djur fritt på fäboden, men det är långt ifrån tillräckligt för att kunna leva på. För att kunna leva på jordbruket behövs en betydligt fler djur, vilket enligt Svante Johansson inte lämpar sig för fäboddrift.

– Det är dödsdömt. Ingen ung människa vill ta över något som är olönsamt och då kommer fäbodbruket att dö ut, säger Svante Johansson.

Kalven Maja betar i lugn och ro på fäbodvallen.

Bild: Moa Almqvist

I december 2024 skrevs den svenska och norska fäbodkulturen in på Unescos representativa lista över mänsklighetens immateriella kulturarv. Ett mänskligt immateriellt kulturarv kan bestå av traditioner, seder eller bruk som har förts vidare i generationer.

Länsstyrelsen i Jämtlands län beskriver utnämningen som en viktig signal.

– Vi blev väldigt glada. Unescos kulturarvsstämpel ger oss signaler om att det arbete vi gör för att värna om fäbodkulturen är viktigt att fortsätta med, säger Malin Thors Rosenquist, enhetschef på Länsstyrelsens landsbygdsenhet.

Malin Thors Rosenquist, enhetschef på landsbygdsenheten på Länsstyrelsen i Jämtland.
Bild: Press

Länsstyrelsen säger att de arbetar på flera sätt för att bevara en levande fäbodkultur. Det handlar bland annat om den årliga Fäbodveckan, informationsinsatser, utbildningar och träffar för kompetensutveckling.

– Vi jobbar på många fronter och vi vill verkligen värna fäbodbruket i länet. Vi ser värdet i det och vill medvetandegöra fäbodbruket för allmänheten, säger Malin Thors Rosenquist.

Hon menar att det är viktigt att fäbodbruket inte ska ses som ett musealt föremål, utan fortsätta vara en viktig del i ett levande jordbruk.

Ändå tycker Svante Johansson att ingenting har blivit bättre sedan fäbodkulturen fick Unescos kulturarvsstämpel.

– Alla är helt ointresserade av att bevara fäbodbruket, säger han.

Fäboden som Svante Johansson har sina djur på arrenderar han av markägaren för 7 000 kronor om året.

Bild: Moa Almqvist

En fäbodbrukare kan söka olika stöd för sin fäbod. Länsstyrelsen hanterar kulturmiljöbidrag och miljöersättningar. Samtidigt beskriver Svante Johansson hur pengarna inte räcker.

– Vi har sökt bidrag för kulturvård flera gånger, men svaret är att det inte finns några pengar kvar.

Länsstyrelsen för Jämtlands län har drygt nio miljoner kronor att fördela i kulturvårdsstöd under 2026. De ansökningar som kom in uppgick sammanlagt till närmare 30 miljoner kronor.

Pengarna prioriteras i första hand till det som har skydd i lag. Dit hör exempelvis: byggnadsminnen, kulturresevat, kulturmiljöer med skydd enligt kulturmiljölagen och områden skyddade enligt miljöbalken.

Inne i en av bodarna i Västerbodarna har golvet behövt lagas en gång tidigare när det föll ihop. Svante Johansson säger att det inte kommer att dröja länge innan det faller ihop igen. Men några pengar för att rusta upp finns inte. Och snart finns det enligt Svante Johansson inte heller någon ork.

– Det fysiska arbetet kan jag leva med. Men det psykiska tär på en. Om jag fick 200 000–300 000 kronor om året för att hålla på med det här skulle jag lätt göra det. Det är inte mycket som behövs.

Utan stöd från länsstyrelsen kommer Svante Johansson behöva ta av sina pensionspengar för att få fäbodbruket att gå runt. Eftersom han inte äger fäboden känns investeringen ännu mer omotiverad.

– Jag håller nog på några år till hemma på gården.

Men inte på fäboden?

– Nej. Om inget förändras så slutar jag.

”Jag tänker på framtiden. Om några ungdomar vill börja med det här, då måste de få hjälp helt enkelt. Annars går det inte”, säger Svante Johansson.

Bild: Moa Almqvist

Frågan hur fler unga ska kunna börja bedriva fäbodverksamhet beskriver Länsstyrelsen som högaktuell.

– Det är en komplex fråga för hela jordbruksnäringen som omfattar frågan om rimliga förutsättningar för att kunna bo och verka på landsbygd och i glesbygd, säger enhetschef Malin Thors Rosenquist.

Linnea Mårtensson, handläggare på Länsstyrelsens landsbygdsenhet.

Bild: Press

Samtidig menar Linnea Mårtensson, handläggare på Länsstyrelsens landsbygdsenhet, att det blir extra viktigt att yngre fäbodbrukare tar vid för att fäbodbruket och dess immateriella värden ska få leva vidare.

– De som är aktiva fäbodbrukare blir färre och färre. Ganska många är upp till åren komna, säger hon.

Svante Johansson anser att om fäbodkulturen försvinner så riskerar kunskap att gå förlorad. Sådant som gått i arv mellan generationer.

– Hur man ska använda tätört och göra tjockmjölk, hur man får till en viss typ av ost och smör. Allt det kommer försvinna och dö bort.

Detta är en godkänd fäbod för miljöersättning:

- Fäboden innehåller minst en byggnad i traditionell stil med fungerande permanent tak och byggnaden ska vara ursprunglig, restaurerad eller återuppbyggd.

- Fäboden har historiskt använts som fäbod.

- Byggnader på fäboden används inte som permanentbostad och fäboden är tydligt avgränsad från hemgården, både geografiskt och funktionsmässigt.

- Fäboden uppfyller de särskilda kriterierna för fäbod som länsstyrelsen beslutar om.

- Djuren befinner sig inte på fäboden eller fäbodbetet tidigare än 1 maj eller senare än 31 oktober.

Källa: Jordbruksverket